

LARP/RPG: Výprava — Rataje nad Sázavou

Čtrnáct povídek z jednoho dne

Rataje nad Sázavou, léta Páně 1403. Osm hlavních linek a šest cest, které se od nich odpojily — každá vypsána tak, jak by ji po hře vyprávěl někdo, kdo šel celý den se všemi oddíly zároveň a viděl i to, co nikdo z nich vidět nemohl.

Kde měli hráči na vybranou, je vždycky zvolena ta nejostřejší z možností. Glejt se ten den našel — ale žádná z těch povídek o tom není. To není jejich příběh.

ČÁST PRVNÍ — OSM LINEK

I. HRA O PURKRABÍHO

(Linka 1a — Klára, Blanka, Radovan; okrajově Aneta a Vašek)

Klára dostala váček u brány, ještě než se výprava seřadila. Posel jí ho vtiskl do ruky jako omylem — *od jednoho talmberského pána, prý nezapomeň* — a byl pryč dřív, než se stačila ohlédnout. Uvnitř byl zapečetěný lístek. Klára neuměla číst a nepotřebovala to: váhu závazku pozná lazebnice po hmatu.

Štěpán ze Sedlce jí purkrabího popsal předem, aby nemusela přemýšlet. *Povýšenec, co bere z mýta a nechá starce stát v dešti u brány.* Stačilo najít tři takové věci a do soumraku je poslat zpátky. Zakázka jako každá jiná, jen se konala venku a ne v lázni.

Ten den ji ale nechal hledat marně.

U padlého stromu se kuchařce nedopočítal příděl a na někoho z oddílu C nezbylo; purkrabí beze slova přistrčil svůj díl a nekomentoval to. Míst k sezení na kmeni bylo míň než lidí a on si sedl do trávy. Když se velitel osopil na písaře, že si pořád něco zapisuje, ozval se věčně a bez patosu: *„Nech ho psát. Zápis není zločin.“* A na nejdelším úseku pochodu vzal unavené ženě nůši a kus cesty ji nesl.

Klára si to ukládala a nevěděla, co s tím. Nikdo se u toho nerozhlížel, kdo se dívá. To bylo na tom to nejhorší — protievidence, kterou nikdo nehrál pro diváky.

Na vyhlídce nad Sázavou jí kdosi cizí u košíku podstrčil druhý lístek, zapečetěný a adresovaný purkrabímu. *Štěpán to chce do soumraku. Předěj tak, aby to vypadalo na cizího posla.*

Pečet' Klára neznala a číst pořád neuměla. Zavolala Blanku.

Ta lístek rozlomila opatrně, jako se otvírá cizí dopis, který se pak musí zase zavřít. Přečetla ho potichu, pak ještě jednou. „*Je to výhrůžka,*“ řekla nakonec. „*A je vykonstruovaná. Ten člověk nic neví — jen chce, aby se purkrabí zatvářil provinile před svědky.*“ Složila to a podívala se na Kláru. „*Víš, komu sloužíš?*“

Věděla.

U kuchelnického brodu ho přesto předala — přes kramářku, aby to vypadalo na cizího posla, jak bylo objednáno. Radovan odstoupil zády k ostatním a rozlomil vosk. Klára stála tak, aby mu viděla na ramena. Zastavila se mu na okamžik lopatka, a to bylo všechno. Pak papír složil, zasunul za pás a vrátil se ke skupině.

Klidná maska. Past sklapla naprázdno.

Cestou zpět jí biřic vrátil minci, kterou nosila na řemínku a která jí ten den vyklouzla. Otočil ji v prstech dýl, než bylo nutné. „*Tohle není z mincovny,*“ řekl. „*Tohle razí v Hoře lidí, co nepočítají hlavy.*“ Klára poděkovala a schovala ji zpátky pod košili. Nosila ji jako památku po matce. Ve skutečnosti to byla Štěpánova záloha — a teď věděla i to, že je z falešného stříbra.

V krčmě jí přinesl neznámý host džbán, který si neobjednala. „*Pán Štěpán se ptá, jestli máš co říct. Posílá ho do měsíce za tebou.*“

Klára se napila a nechala ho odejít bez odpovědi.

Pak přešla ke stolu, kde seděl purkrabí, a řekla to, co se lazebníci říká snadno, protože má vždycky záminku: „*Pane purkrabí, to rameno vám dnes tuhne. Sedněte si, podívám se na to.*“

A když si sedl, řekla mu všechno.

„*Chceš vědět, kdo se ptá? Nekupuj mlčení. Kup si lazebníci: místo pro lázeň v Talmberku, a já ti povím, kdo platí za tvou hlavu.*“

Byla to nabídka, ne prosba, a oba to věděli. Radovan si ji vyslechl do konce a neřekl ano ani ne; na to byl příliš zvyklý počítat. Štěpánova pomsta tím večerem nezmizela. Jen změnila adresu.

Klára přišla o klienta, o zálohu z falešného stříbra a o jistotu, že se dá dělat špinavá práce čistě. Vyměnila to za tři poznatky, které nikdy nikomu nedoručila, a za jednu jedinou větu, kterou vyslovila jako první.

II. VINA ZA NOC KRÁDEŽE

(Linka 2 — Blažej, Vavřinec, Bartoloměj, Hedvika)

Hanušův písař podal veliteli při formaci rozpis noční hlídky a připojil větu, kterou pak Blažej slyšel celý den: „*Pan Hanuš chce po návratu obojí vedle sebe — rozpis i deník.*”

Písař Vavřinec stál vedle a slyšel to taky.

Rozpis říkal, kdo tam měl být. Deník říkal, kdo tam byl. Zítra měly ležet na jednom stole — a ten druhý psala Vavřincova ruka. Od té chvíle přestala být lež stavem a stala se odpočtem.

U kostela svatého Matouše stál kaplan stranou s růžencem. Nevyzýval; Bartoloměj nikdy nevyzýval, to bylo celé jeho řemeslo. Vavřinec kolem něj prošel dvakrát a podruhé zrychlil.

Na vyhlídce se velitel u jídla rozpovídal, jak to velitelé dělají, když se cítí bezpečně: „*Včera v noci bylo všechno, jak má být. Klíče tam, kde být měly — a já od klekání do rozednění nesundal opasek.*”

O klíčích mluvil pravdu. Službu tu noc nikdy nepřevzal, takže se k němu vůbec nedostaly; na hradě se s nimi nestalo nic. Lhal jenom o sobě. To je vždycky ta menší polovina věty a ta horší.

Na cestě za vyhlídkou pronesl kaplan do vzduchu obecnou úvahu, jak měl ve zvyku: „*Když ten, kdo měl být v noci na hradě, byl jinde — a den ho dnes svléká donaha — kam se obrátí? K listině, která ho kryla, nebo k oltáři, který nezapomíná?*”

Nikoho neobvinil. Dva lidé v zástupu změnili krok, každý jiným směrem.

Na rozcestí pod Talmberkem vyhledal Vavřinec felčara. „*Něco na ruce, felčare. Třesou se mi. Nemůžu psát.*” Matyáš poznal, že to není zima, dal mu odvar a nezeptal se. Dva štvaní muži a jediný vztah toho dne beze zbytku bez tajemství.

Zpověď přišla až na návratu, když už byly vidět střechy Ratají a kaplan šel náhodou vedle. Vavřinec ji začal tou formulí, kterou se učil jako chlapec: *ať to zůstane mezi námi a Bohem*. Řekl obě věci — půjčený klíč i zápis za velitele. Bartoloměj mu neporadil; poradit nesměl. Dal mu pokání tak přesné, jak ho potřeboval:

„*Do rána naprav, co ruka zapsala. Jak — to je mezi tebou a Bohem; já to vědět nesmím a nechci.*”

Vavřinec pak celý večer nesměl dát najevo úlevu, a to bylo těžší než ta zpověď.

V krčmě vstal trubač s pohárem, jak to heroldi dělají: „*Na velitele! Kdo vydrží noc na hradbách a den v poli, tomu patří první džbán.*”

Na přípitek k vlastní cti nemůže velitel mlčet. Blažej vstal, poděkoval — a protože den dobře dopadl a on se cítil bezpečně, odpověděl víc, než musel. Zopakoval tutéž větu. O klekání a o rozednění a o opasku.

Do minuty přišla k jeho stolu žena z Ratají a položila před něj kovaný vojenský opasek s prázdnými poutky. *„Odešel jsi moc brzo. A nechal jsi u mě opasek.“*

A hned nato přišla kuchařka s mísou, ten opasek na ni složila, postavila to před něj a řekla úplně rovným hlasem: *„Našlo se to u výčepu, pane. Prý je to vaše.“*

Nikdo nikoho neobvinil. Vracela se ztracená věc.

U výslechu řekl Blažej tu větu potřetí, teď už šlechticovi, a půlka místnosti měla ten opasek pořád před očima. Nezněla hrozivě. Zněla zoufale.

Vavřinec si ho pak vzal stranou, dřív než to za něj udělal někdo jiný. *„Dnes to řekneš sám, nebo přestávám krýt.“* Nezradil tím nikoho — vracel veliteli jeho vlastní lež, ne odhaloval svou.

A kaplan vstal, jednou za celý večer, a řekl do sálu obecnou větu:

„Když pán zaštití svého služebníka, je to milost. Když služebník zaštití svého pána, je to dluh. Kdo dnes zaštitil koho?“

Pak si sedl. Zpovědní tajemství neporušil ani slabikou. Jen ho položil doprostřed stolu, aby si každý našel svou půlku.

Do rána měl Vavřinec opravit jednu čárku v hradní knize. Velitel měl do rána mnohem víc práce a nikdo mu ji nedal jako pokání.

III. BYLINKOVÝ ORTEL — JEZDEC S RUDOU RUKAVICÍ

(Linka 3 — Vlastimil, Přibyslava, Dorota, Matyáš)

Ráno u kostela zůstali dva muži venku. Lovčí měl svoje — dvě věty o terénu pro vlastní oddíl — a felčar neměl nic.

„Dovnitř nejdeš?“ zeptal se Havel, spíš aby něco řekl.

„Já dovnitř nechodím. Když někoho zašiju, buď se uzdraví, nebo ne — a s tím mi tam nikdo nepomůže.“ Pauza, půl úst. *„A zrovna tenhle týden bych tam měl co říkat.“*

Havel se nezeptal. Byla to věta popíratelná jako každá felčarská lítost — a byla to první stopa Matyášovy viny puštěná nahlas, šest hodin předtím, než někdo pochopil proč.

Právě tam ho zastihl trubačův první útržek. Zkusmo, jednou, pak přerušžený: *...jezdec s rudou rukavicí...*

Matyáš zbledl a začal si přerovnávat obvazy.

Na vyhlídce to Vlastimil zaspíval celé, jak se zpívá heroldsky, aby to doletělo na kraj louky:

Jezdec v rudé rukavici lesem k Ledečku teď pádí, jízvu v bradě, klid v zornici, sedlo staré dobře ladí...

Dorota zůstala sedět s naběračkou v ruce. Ten host. Dva večery v řadě, minulý týden. A rukavici nesundal ani u džbánu.

Matyáš mlčel. Bylo to jeho jediné vyjádření té chvíle a nejlepší, jaké ten den měl.

Ozvala se ona, veřejně, jak umí jenom šenkýřka, která se celý život ptá cizích lidí na jméno: *„Kde jsi tu píseň vzal, trubači? Ten člověk — má jméno?“*

Vlastimil musel odpovědět přede všemi a odpověděl jako básník, tedy nepřesně a krásně.

Jméno přinesla pak ona sama, potichu, když si během pauzy s felčarem skládali totéž ze dvou stran. *„Jíra Hrubý. Spal U Zlomeného kola. Drobný kurýr, ne hrdina.“* Matyáš přinesl ránu — bodnou, od čepele, ne od trní, jak ten člověk tvrdil. Nepřinesl to, že za mlčení o ní vzal peníze.

Od té chvíle o sobě dva lidé věděli víc, než si kdy řekli.

U oběda u padlého stromu nahodil Matyáš před celým táborem historku, jako by to byla vzpomínka na někoho třetího: *„Starý Ctibor tvrdil, že ten posel, co se tu loni na podzim ztratil, spadl s koněm do potoka u Skalice. Škoda, že s námi nešel — on by vám to řekl líp.“*

Ctibor ležel doopravdy doma v Ratajích se zády a doopravdy mu to řekl. Šestákový posel, spal po hospodách, kradl měšce. Felčar jen tlumočil — a tlumočit smí kdokoli.

Dorota namítla první: *„Vždy si vzal jen jedno pivo. Takoví nepadají z koní.“*

Na rozcestí to Matyáš zopakoval. Tentokrát bez cizího jména a v první osobě, přímo jí do očí: *„Strhal se s koněm u Skalice. Nic víc v tom není.“*

„Neopil se u mě ani jednou, Matyáši. Ani jednou,” řekla Dorota. Poprvé oslovila jeho, ne nepřítomného.

Nikdo v táboře si toho nevšiml. Ona ano — jako jediná věděla, že o tom mrtvém taky něco ví. Ráno tlumočil. Teď lhal.

U Ledečka se trasa držela severního břehu. Přes vodu bylo vidět dýmat kovářovu výheň. Brod tam byl, dal se přejít. Stálo by to půl hodiny — a v den, kdy se vyšetřuje krádež, i pověst.

Matyáš se zastavil a díval se. Na břehu ho viděli stát tři lidé z jeho oddílu, z toho jeden ví, o koho jde, a druhý o tom člověku zrovna skládá baladu. Nikdo se nezeptal.

Nepřešel. To bylo celé.

U kuchelnického brodu, kde se zrovna z kořenů staré olše vyhrabal zapečetěný tubus a mluvilo se o jezdcí, pustil tu nudnou verzi ještě jednou, komukoli a nikomu:

„Strhal se s koněm u Sázavy. Nic víc v tom není.“

Bez publika a bez odporu. Potřetí. Po třetím opakování zněla ta verze jako fakt i jemu samotnému — a to byl přesně ten účel.

IV. KLÁŠTER, MLÝN, HRANIČNÍ KÁMEN

(Linka 4 — Ludmila, Bětko, Blanka)

Sestra Ludmila si vezla v modlitební knížce lístek od převora a byl to nejnevinnější úkol, jaký kdy dostala. *Při průchodu Kuchelníkem se podívej na hraniční kámen u brodu. Zhotov mi krátký pravdivý popis: kde stojí, jakou má rytinu, kolik kroků od mlýnské stoky. Bůh ti žehnej.*

Pravdivý popis. Nic jiného po ní nikdo nechtěl. To bylo na tom to nejhorší.

Kdysi v noci slyšela v klášterní knihovně převora mluvit se šafářem o kameni, který je třeba pohnout, aby pán dostal, co potřebuje. Tehdy nevěděla, o čem je řeč. Dnes vedla cesta do Kuchelníku a skládalo se jí to samo.

U svatého Matouše položila kaplanovi otázku, kterou nosila od rána: *„Otče, co dělá poddaný, když jeho pán šlape špatnou cestou?“*

Bartoloměj odpověděl, jak odpovídal na všechno: *„Pán, který svedl ovce na nesprávnou pastvinu, není pán. Je vlk.“*

Neřekl jí, co má dělat. Řekl jí, jak se ta věc jmenuje, a to bylo horší.

U padlého stromu si k ní přisedla mlynářovic Bětko a ty dvě, co spolu šly celý den, si konečně řekly to podstatné. Mlýn dluží klášteru desátek za dvanáct let. Otec o tom mlčí, protože ví, že kdyby ho klášter zrušil, jsou bez domova. A hraniční kámen u brodu se kdysi pohnul — otec to jednou vyslovil v opilém vzteku a pak schoval tvář pod stůl.

Během dne pak Ludmila zaslechla od bylinkářky dvě věty, dvakrát a v různých hodinách, pokaždé mimochodem a bez jakékoli souvislosti. Že klášterní písař u ní objednává odvary pro převora, protože prý trpí nespavostí. A o hodně později, v úplně jiném rozhovoru, že člověk, který dlouho nespí, v noci dělá chyby.

Přibyslava je nikdy nespojila. Ludmila si za to spojení mohla sama.

U brodu klekla do bláta a prohlédla kámen zblízka, jak se prohlíží věc, o které se bude psát.

Byl posunutý. Čerstvá hlína kolem, stará tráva ještě nevyrostla. Tři kroky z klášterního pole ven, přesně přes ten pruh, kterým vedou vantroky k mlýnu. Kdo posune kámen o tři kroky, přivlastní si vodní právo. A kdo si přivlastní vodní právo, může ho prodat.

Pak přišla Blanka s nabídkou, kterou nesla od poledne. Její pán by dal třikrát víc než ten druhý a ke kostelu ještě nový oltář. Bez úplatků do soukromé kapsy.

Ludmila zvýšila hlas. Jednou za celý den, a bylo to jednou víc, než měla ve zvyku za měsíc.

„Vyříd' svému pánu, že Boží mez není zboží.“

Potom si sedla vedle kamene, který nestál tam, kde stát měl, a napsala pravdivý popis. Přesně, jak ho po ní žádali: kde stojí, jakou má rytinu, kolik kroků od stoky. Ani slovo navíc, ani slovo méně.

A lístek pro převora nezalomila.

Když jí purkrabí cestou zpátky opatrně nabídl, že by její hlášení mohlo jít přes něj a on by zaručil, že dojde bez ztrát, poděkovala a odmítla. Prohlédla ho hned na první větě. Muž, který se nabízí nést cizí dopis, chce ten dopis číst.

Popis kamene dala hradnímu kaplanovi. Bartoloměj nemá nad klášterním majetkem žádnou moc, nemůže o něm rozhodnout a nemá z něj nic — a přesně proto to byl v celém kraji jediný člověk, kterému se ta listina dala svěřit.

Poslušnost pravdě a neposlušnost člověku. Ludmila si to nesla domů jako hřích a byla si docela jistá, že to hřích není.

Docela jistá.

V. KREV MÉ KRVE

(Linka 5 — Vašek, Bětko, Havel)

Bětko měla v kapse opsaný dopis. Otec jí ho dal před odjezdem se vzkazem *udělej s tím, co uznáš*, a byl to celý dopis: *Sestro, najdi mě, mám-li ještě sestru. Janek*.

Vašek měl ve váčku minci s trojlístkem na jedné straně a okřídleným mečem na druhé. Byla jich hrst v jednom měšci, který kdysi vzali, a každý si vzal jednu. Nikdo nikdy nezjistil, čí byly. To bylo právě to, co znamenaly: že u toho byl.

Na vyhlídce prohodil kupec u vedlejšího stolu dost nahlas, aby to slyšeli oba: „*Slyšeli jste, že Líška prý zhebnul u Sázavy? Banda se rozpadla.*”

Dva lidé se nepatrně zachvěli, každý u jiného stolu. Lovčí si toho všiml.

Někdy dopoledne, mimo hlavní skupinu, dostal Vašek lístek, který si nevyžádal. *Víme, kdo ty jsi. Víme, komu sloužíš.* Nehlásit tábor v lese severovýchodně od brodu — a za to *Janek žije. Víme kde.* A když odmítne, dostane rychtář dopis o jeho stycích se starou bandou. Nepravdivý dopis. Ale kdo by věřil jemu.

Tři háky v pěti řádcích. Psal to člověk, který věděl, co dělá.

V lese nad brodem našel Havel oka a čerstvě staženou zvěř. Panský les byl jeho revír, takže volal on; biřic měl ruce. Bětko znala místní rodiny a věděla, kdo letos hladoví.

Oka zničili a nikomu to neřekli. Kdo je nastražil, přišel o nástroj, ne o krk.

Byla to zkouška nanečisto a nikdo ze tří u ní nevyslovil, čeho se týká.

Na rozcestí pod Talmberkem si Vašek našel chvíli vedle Bětky.

„*Líška... On je tvoje krev?*”

Neuhnula. „*Janek je můj bratr. Slyšel jsi o něm?*”

„*Mlčel jsem. A budu.*” A pak, protože byl toho dne slabý na to, co považoval za milosrdenství: „*Líška byl týden zpátky ještě naživu.*”

Dal jí naději a spolu s ní riziko, že s ní udělá něco unáhleného. Věděl to a řekl to stejně.

V Kuchelníku stála Bětko u mlýna sama; otec byl na vorech. Ničeho se nedotkla, jen tam chvíli stála a v duchu mu položila otázku, kterou by mu položila nahlas, kdyby tam byl.

Dopis pak spálila. Prázdnou obálku nechala u mlýna jako rozloučení s tím, co v ní bylo. To gesto jí nikdo nenavrhl a nikdo ho neviděl.

V krčmě přišel cizí host k Vaškovu stolu, položil kožený měšec a řekl to nahlas a jmenovitě: „*Někdo to nechal pro tebe. S jménem Vašek. Ať piješ na zdraví.*“ Uvnitř byl druhý kus téhož znaku a pár grošů. Pozdrav a nárok v jednom.

Vašek ho schoval a neukázal ho nikomu.

Po baladě si ho velitel vzal u kostek stranou. „*Slyšel jsi dnes něco, o čem bych měl vědět?*“ A když biřik odpověděl vyhýbavě, zeptal se znovu, přímo: „*Byl tu dneska kontakt z tvou starou bandou?*“

Vašek mu místo odpovědi podal svoje kostky. Ty cinknuté, které nosil v měšci od rána a kterými mohl ten večer vyhrát všechno, co u toho stolu leželo.

„*Měl jsem je. Nevím, co s nimi. Vy rozhodněte.*“

Velitel dostal kostky a nedostal tábor. Vašek si vybral, kterou poctivost si toho dne může dovolit, a zaplatil za ni tou, kterou si dovolit nemohl.

Pozdě večer předal cizí člověk Bětce malý sáček a k němu jednu tichou větu. Uvnitř byla lísková snítka.

„*Kraj ho pohltí. Je v bezpečí.*“

Vašek jí ten sáček podával sám, protože to bylo o jejím bratrovi. Lovčí to zahlédl ze svého místa, nikdo mu nic nevysvětlil a on to pochopil celé.

Za jeden den mlčení tří lidí zůstal jeden člověk naživu. Nikdo z těch tří se to nikdy nedozvěděl jistě.

VI. PRAVDA V MLČENÍ

(Linka 6 — Vlastimil, Matyáš, Dorota, Bartoloměj)

V šest hodin večer stál na náměstí pod Horním hradem herold a vyhlašoval pánovu vůli, protože od toho herold je.

„*Slyšte, slyšte! Pan Hanuš z Lipé propouští výpravu k odpočinku a jídlu. Vzkazuje: zápisy, které jste dnes pořídili, přednesete dnes večer u stolu — poslouchat bude jeho člověk. Pan Hanuš soudí zítra. Dnes večer se soudí jen slovem: nikdo nebude svázán, nikdo vyhnán. Co kdo řekne, řekne dobrovolně.*“

Třicet vteřin. Vlastimil nerozhodl nic — jen ohlásil. A celý večer pak stál na tom, co vyhlásil.

Šlechtic vyslychal po oddílech a Masku si nechal naposled, jako most k baladě. Ptal se nejdřív šenkýřky.

„Šenkýřko. Ty čteš lidi u stolu líp, než já čtu listiny. Co ti dnes nesešlo?”

Dorota odpověděla z toho, co jí za den utkvělo, a nechala si to nejcennější. Pak se šlechtic hned obrátil na felčara.

„Felčare — kdo dnes potřeboval tvé umění?”

„Lovčímu jsem mazal rameno. Víc nikdo.” Havel od vedlejšího stolu kývl a bylo to potvrzené.

„A tobě, felčare? Tobě dnes nesešlo nic?”

Matyáš neodpověděl.

Odpovídal celý večer hladce a nahlas, a proto bylo jeho mlčení slyšet dvakrát tak silně. Sál se díval. Šlechtic ho nechal být.

Pak přišla balada.

Vlastimil ji přednesl celou, se všemi slokami, s mostem o bylinkářce a prstenu i s refrénem, který složil v noci nad mrtvým, a nikdo v místnosti kromě dvou lidí nevěděl, jak přesně a jak nepřesně zároveň je to všechno pravda. Z drobného kurýra, který spal po hospodách a bral šestáky za to, že nosil cizí věci a neptal se, co v nich je, se v té písni stal hrdina, který padl pro čest pana Ptáčka.

Když dozněla, felčar vstal.

„Hezky to zní, trubači. Jen v tom nikdo neumírá. Ten tvůj jezdec — starý Ctibor o něm říkal, že to byl šestákový posel. Že spal po hospodách, kradl měšce a strhal se s koněm. Já nevím. Já ho neznal. Ale z toho hrdinu neuděláš. To si lidi jen líp usínají.”

Ani slovem nepřiznal vlastní oči. Opakoval cizí slova, a cizí slova smí opakovat kdokoli.

A hned po něm promluvila Dorota a mrtvého hájila, protože jí to připadalo správné.

„Pil málo, platil poctivě a poslouchal, jako by mu na lidech záleželo. A rukavici nesundal ani u džbánu — to si člověk pamatuje. To je všechno, co vím. Ale je to víc než historka s potokem.”

Netušila, komu právě podala nůž.

Felčarovi to v tu vteřinu docvaklo celé najednou. Rukavice, která nešla dolů ani v horečce. Věta, kterou tehdy vzal jako blouznění — *odpověď je v Ledečku*. Ruce, které za praxi viděl, ruce, přes

jejichž zlodějské znamení někdo přetáhl žhavé železo, protože kováři to za dobré peníze dělají potichu. A dnes odpoledne dýmající výheň přes řeku.

Ten člověk nešel pro zbraň ani pro podkovu. Šel si nechat vypálit cejch.

Chvíli bylo ticho a nikdo nevěděl proč.

Pak přinesli tři misky a sál měl rozhodnout, jaký ten mrtvý byl. Hrdina z trubačovy balady, krysa, nebo člověk, který pil málo a platil poctivě.

Matyáš vedl kampaň za krysu, protože legenda plodí otázku *a kdo ho tenkrát šil?*, kdežto po opilci spadlém z koně se nikdo neptá. A protože potřeboval vyhrát, sáhl po tom nejlepším, co měl, a udělal z toho cizí slovo:

„Ctibor tvrdil, že pod tou rukavicí měl cejch.“

Byla to lež o tom, kdo to řekl. Nikdo ji nemohl ověřit; Ctibor ležel doma na zádech. Jednou větou použil, co právě pochopil, a zároveň zamet stopu. Muž, který celý den mlčel, právě zjistil, že umí lhát elegantně.

Lovčí položil na stůl kožený váček, který našel v lese.

„Tohle po něm zbylo. Dva groše a kus vosku. To je celej majetek toho vašeho jezdce.“

A biřic, který o tom člověku věděl víc, než mohl říct, popsal místo něj živnost: *„Takoví vozej cizí věci a neptaj se, co v tom je. Za šesták. Za dva šestáky vezmou i to, co by neměli.“* Žádné jméno, žádný cejch, nikoho neprozradil — a od bývalého lapky to vážilo víc než cokoli, co mohl říct felčar.

Vyhrála krysa.

Matyáš vyhrál pohřeb beze jména člověku, kterého jako jediný v sále viděl krvácet. Nesl to mlčky a nikdo mu za to nepoděkoval, protože nikdo nevěděl, že to unesl.

Bartoloměj nabídl stolu tichou modlitbu za ty, kdo dnes nesou, co unést nejde, a víc neřekl. Kuchařka nabídla chleba. Velitel se pokusil o úsměv. Písař seděl ztuhle.

Každý odpověděl po svém a žádná z těch odpovědí nebyla slovo.

Misky rozhodly, že byl krysa. Balada už dávno rozhodla, že byl hrdina. A obojí odešlo z krčmy zároveň, každé jinými dveřmi — jenže misky zůstaly v té místnosti a balada šla do Ratají, do Leděčka a do Hory, a zpívá se dodneška.

VII. SPLÁTKA ZA SESTRU

(Linka 1b — Blanka)

Blanka měla za den nasbírat tři pravdivé věty, které nikomu z výpravy neublíží, a poslat je muži, který za to nechává vychovávat její nevlastní sestru. To byla splátka. Splácela se v informacích, protože jinou měnu Blanka neměla.

Nikdo ve výpravě o Juditě nevěděl a nikdo se neměl dozvědět ani její jméno.

Ráno u kostela zkoušela kaplanovu latinu, protože potřebovala vědět, s kým vlastně mluví — jestli se skutečným klerikem, nebo s venkovským předříkávačem. Mluvili oba nahlas, aby okolostojící nerozuměli, ale slyšeli, že si rozumějí.

„*Quid est veritas?*“ nadhodila. Past, kterou zná každý, kdo viděl evangelium.

„*Est vir qui adest,*“ odpověděl Bartoloměj bez zaváhání — přesmyčka týchž písmen, muž, který stojí zde. Odpověď, kterou zná jen skutečně študovaný.

„*Non omnis qui legit intellegit.*“ Ne každý, kdo čte, rozumí.

„*Et non omnis qui tacet nescit.*“

A ne každý, kdo mlčí, neví. Blanka se usmála a kapitulovala česky. Byla to nejlepší půlminuta jejího dne a shodou okolností to byla i celá teze toho, co se pak dělo až do půlnoci — řečená latinsky, na místě, kde jí kromě dvou lidí nikdo nerozuměl.

Na vyhlídce ji požádala lazebnice, aby jí přečetla cizí zapečetěný dopis. Blanka ho přečetla a byla to výhrůžka pro purkrabího, vykonstruovaná od začátku do konce. Držela od té chvíle v ruce páku na dva lidi zároveň — na tu, co ji o to poprosila, i na toho, komu byla určena.

Nepoužila ji. Zapsala si do notýsku něco úplně jiného.

Někdy odpoledne se do ní purkrabí pustil veřejně. Sledoval celý den, kdo si co zapisuje, a ona si zapisovala nejvíc ze všech. Vzal jí notýsek, přečetl z něj nahlas pár řádek a zasměšnil je. Pak jí ho vrátil.

Blanka se bránila fakticky — co v tom zápisníku je a co v něm není — a neprozradila jediné jméno. Nesměla prozradit Mikuláše a nesměla se nechat vyhodit z výpravy, a obojí se jí povedlo, protože byla o půl třídy rychlejší než člověk, který se nikdy nemusel bránit sám.

U brodu podala sestře Ludmile nabídku svého pána klášteru. Byla to nejlepší nabídka, jakou ten den kdokoli komukoli udělal — třikrát víc než konkurence a nový oltář k tomu — a Ludmila ji odmítla jedinou větou, po které se v celé té části kraje nedalo pokračovat.

Blanka tím odhalila jméno svého pána a nezískala za to nic. To byla její nejdražší chyba dne.

Cestou zpátky, ještě než uviděli střechy Ratají, složila do notýsku tři věty.

V krčmě je přepsala načisto a zapečetila drobným pečetidlem, které nosila u sebe od rána a které v celé družině nikdo nepoznal, protože Malín leží mimo kraj. Trvalo to půl minuty.

Co v tom dopise stálo, se nikdy nikdo nedozvěděl. Byly to tři pravdivé věty a nebylo v nich jediné jméno člověka, který šel ten den s ní.

Poznat, co neublíží, je nejtěžší řemeslo dne. Blanka ho to ráno ještě neuměla a večer už ano, a stálo ji to jen jednu cizí nabídku a jednu vlastní pýchu.

Judita byla v bezpečí do dalšího dopisu.

VIII. TVRZ U LEDEČKA

(Linka A4 — Aneta)

Aneta vlastnila polovinu malé tvrze u Ledečka a nevlastnila ji nikde na papíře. Zbylo jí to po zemřelém muži, pronajímala to kupcům na bezpečné přespání a ve svém veřejném účtu to nevedla. Až po dnešní krádeži přijde registr průjezdních práv, bude ta nezapsaná položka buď přehlédnuta, nebo zničená.

Přehlédnout ji může jediný člověk v kraji. A ten člověk je její milenec už několik let.

Ráno u brány šeptla bylinkářce, že na lektvar čeká a ráda zaplatí. Lazebnice, která stála o pět kroků dál, si toho všimla; to byl první z tří poznatků, které o purkrabím ten den někdo sbíral, a nebyl o purkrabím vůbec.

Na vyhlídce dostala lístek o průjezdních právech — *vyřídíte Vašemu purkrabímu, že očekáváme jeho stanovisko* — a byla to záminka mluvit s ním otevřeně, obchodně, před lidmi, s jistou mírou úřední chladnosti, jakou od sebe navzájem mají vyžadovat kramářka a přísežný pána. Odehráli to bezchybně. Oba jsou v tom cvičení roky.

V Kuchelníku za ní přišla kuchařka vykoupit synovo zastavené brnění. Aneta si nechala odpočítat šest grošů do dlaně a řekla si k tomu ještě o něco navíc, protože je obchodnice, ne dobroditelka.

Na ohybu cesty nad Ledečkem byla vidět střecha její tvrze. Aneta zpomalila a chvíli se dívala.

Někdo si toho všiml — kramářka, která stojí a mlčí, je stejná anomálie jako mlčící šenkýřka. A když se jí pak zeptali, musela lhát o tom, kam se dívala, což je těžší a jemnější lež než lhát o tom, kam šla.

Zbýval jí ještě jeden nástroj, a byl to ten jediný, který za patnáct let nikdy nevedla v žádné knize.

Před patnácti lety vytáhla ze studené Sázavy mladého muže, který spadl z mostu. Vyhřála ho a vrátila do života a on se pak dal na kněžství jako splátku Bohu i jí. Nikdy o tom spolu nemluvili. Byla to její nejčistší položka, protože nebyla položka.

Toho dne ji šla utratit.

Připomněla mu Sázavu jedinou větou — *otče, voda byla té noci studená, vid'?* — a on hned věděl, oč jde. Požádala ho, aby purkrabímu mezi čtyřma očima vyřídil, že si někdo všímá jeho cest do Hory a ať dnes nikomu nevěří. Sama ho varovat nemohla, aniž by živila přesně tu optiku, před kterou ho chtěla varovat.

Bartoloměj roli posla odmítl.

„Vzkazy nenosím. Ale zajdu za ním sám od sebe — a řeknu mu, ať si dnes hledí, komu věří.“

Nabídl jí něco lepšího, než chtěla, a míň, než potřebovala. Kanál nedostala. Dostala jednoho člověka, který jedná z vlastní vůle, a odkrytou kartu k tomu — protože kaplan si teď musel domyslet, proč ji tak zajímá, komu purkrabí věří.

Večer v krčmě měla flakón v dlani a džbán na dosah.

Nekápla.

Zvedla ten džbán a připila veřejně, nahlas, aby to slyšel celý stůl: *„Na pana purkrabího — ať mu úřad slouží!“*

Bylo to společensky mnohem riskantnější a bylo to jediné, co v tu chvíli šlo udělat čestně a přitom to nebylo přiznání. Lazebnice si to započítala jako třetí poznatek a nikdy ho nikam neposlala.

Jestli si Aneta tvrz udržela, se ten večer nedozvěděl nikdo. Audit registrů měl začít až po výpravě a purkrabí si do rána nic nesliboval.

ČÁST DRUHÁ — DALŠÍ CESTY TÉHOŽ DNE

IX. NECH MI KLÍČ

(Vavřinec × Kliment — odštěpek Linky 2, který patří k mlýnu; čte se nejlíp hned po IV.)

Tři noci předtím přišel do archivu Kliment. Opisovač ze sázavské písařské dílny, spolužák, člověk, kterému by Vavřinec svěřil peníze i pověst. Přinesl s sebou otázku, která zní jako hříčka pro dva písaře nad svíčkou: která ze dvou kupních listin kuchelnického mlýna je psaná starší rukou.

Listiny nesmějí z archivu. Přes den by taková návštěva chtěla povolení purkrabího a zápis do knihy. *Kvůli hříčce nebudu papírovat*, smál se Kliment.

Kolem půlnoci musel Vavřinec spát, protože ráno psal pro pana Hanuše.

„Nech mi klíč. Dodělám to, zamknu a ráno ti ho dám.“

Nechal.

Za rozbřesku byl klíč zpátky a z archivu nezmizelo nic. Bylo to dva dny před krádeží glejtu a s glejtem to nemělo společného vůbec nic. Jenže *písař, který nechal cizího člověka přes noc v archivu* je věta, ze které by se v tom týdnu upletl provaz, a tu Klimentovu — *nech mi klíč* — slyšel Vavřinec od rána do večera.

Celý den byl expert, který nesměl být expertem. Vedl zápisy, které po něm chtěl purkrabí, a dal mu je nakonec s vynechanými řádky, protože i zbabělec má svoje řemeslo. Báł se velitele, báł se knihy a báł se toho, že se ho někdo zeptá na zadní schodiště — v archivu bylo té noci odemčeno, protože na něj čekala hospodyně Eliška, a on nepřišel, protože seděl u svíčky s Klimentem.

U kuchelnického brodu mu podali kožený tubus, který lovčí vyhrabal zpod kořenů staré olše. *Pečet' at' posoudí písař.*

Tricet vteřin byl nejlepší člověk široko daleko.

Vosk litý nadvakrát. Studený otisk. Narychlo řezaná matrice. A hlavně: šňůru šlo zpod ztuhlého vosku vyvléknout a zase vrátit, aniž se pečet' porušila.

„Pečet', pod kterou projde šňůra, není pečet'. Je to divadlo pro někoho, kdo nikdy neviděl kancelář.“

Řekl to jen veliteli. Lojalita velení, a taky proto, že Blažej se na něj poprvé za celý den podíval s respektem místo s podezřením.

V krčmě mu pak přinesl posel z hradu lístek. *Od hospodyně z Pirkštejna. Prý to nechal nějaký písař ze Sázavy a ptal se po vás.*

Ruku poznal dřív, než papír rozložil. Úzká K, dlouhé smyčky, sázavská kázeň.

Vavřinče. Ty dvě listiny mluví jasně — a mluví proti nám. Mlýnská ruka je starší a voda k němu patří po právu. Řekl jsem to tomu, komu jsem to říct měl, a bylo mi odpovězeno, at' se dívám

na kámen, ne na pergamen. Víc ti psát nebudu a nechtěj to vědět. Nikomu neříkej, že jsem u tebe byl. Prosím. K.

Vavřinec seděl s tím lístkem v ruce a skládalo se mu to pozpátku.

Ta noc v archivu nebyla o glejtu. Nikdy nebyla. Byla o mlýně v Kuchelníku — a on ji celý den nesl jako vinu za něco, co se stalo o dvě noci později a jinde. Kliment mu klíč nevzal ze zvědavosti. Byl poslaný. A když listiny mluvily proti tomu, kdo ho poslal, pohnula se hranice.

Nebyl nedbalý přítel. Byl použitý.

Přešel místnost a položil ten lístek před mlynářovic Bětku, která seděla o čtyři stoly dál a nevěděla o něm nic.

Byla to zrada přítele, který ho zradil první, a Vavřinec nevěděl, jestli mu to ještě někdy někdo odpustí, protože Kliment ho výslovně prosil, aby to neudělal.

Ten večer ležela v jedné krčmě celá věc pohromadě. Sestra měla popis kamene a hradní kaplan ho měl v mošně. Písař měl dopis, který k tomu kameni vysvětloval důvod. Mlynářovic dcera měla oba rodiče pod jednou střechou a dvanáct let dluhu na krku.

Nikdo z nich to tři dohromady nedal. Nikdo se toho večera neptal na mlýn.

A Vavřinec šel spát s tím, že do rána má ještě opravit jednu čárku v hradní knize.

X. KDO UKÁŽE PRSTEM

(Havel)

Havel byl ze Skalice a ve Skalici mu shořela žena.

Schoval se tehdy v křoví u potoka a poslouchal, jak domy hoří. Vypálili to muži Markvarta z Aulitz, na rozkaz, a rozkaz by přišel tak jako tak. Ale Havel u toho viděl i to druhé — jak někteří ze strachu ukazovali na sousedy jako na psance a schovávače, v naději, že to zachrání je. Nezachránilo. Jen to přidalo krutost k tomu, co se stejně stalo.

Od té doby nesnese pohled na otevřený oheň a od té doby na nikoho neukáže.

Před třemi týdny viděl v lese mezi Talmberkem a Ledečkem tábořit tři nebo čtyři muže. Oheň jen v noci, mimo cestu. Jeden z nich byl mladý kluk drobné postavy, mrštný. Havel nezasáhl a do hlášení to nedal.

Pak zmizel glejt a ta věc se v něm otočila naruby.

Ráno u kostela svolal svůj oddíl a řekl dvě věty o terénu, počasí a o tom, kudy dnes půjde zvěř. U padlého stromu ukazoval dětem i dospělým čerstvou stopu, pírkou, ohryz — pět minut čtení krajiny, profesní jistota, žádný gag. Mezi rozcestím a Ledečkem se sehnul pro stržený kus červené kozinky u stezky a nevěděl, že drží relikvii, protože pro něj to byla stopa.

U brodu byl na břehu vývrát staré olše a hlína u něj byla čerstvě přehrabaná a zase uhlazená. Havel z ní vytáhl zapečetěný kožený tubus.

Byl prázdný.

„Kdo utíká, nezapečetí prázdnou schránku a nepoloží ji pod olši,” řekl, když se kolem něj začali sbíhat lidi a mluvit o tom, že tohle je konečně klíč. *„Tohle tam někdo dal, abychom to našli.”*

Celý den byl ten, kdo vrací věci na zem. Když někdo tvrdil, že prsten s plamenem je stopa k pachateli, odpověděl, že prsten čte zlatník a ne lovčí a že on čte zem a v zemi po něm není nic. Když někdo obvinil sázavského opisovače, odbyl to selským rozumem: opisovač, který si půjčuje klíč od přítele, co zná jeho jméno, glejty nekrade — zloděj si nepůjčuje jméno.

Nejednal ze znalosti. Jednal z řemesla, a to je pevnější.

V lese nad brodem našel oka a čerstvě staženou zvěř a byl to jeho revír, takže rozhodoval on. Nechal je zničit. Ten člověk přišel o nástroj a nepřišel o krk a nikomu se o tom neřeklo.

Večer v krčmě přednášel rekonstrukci krádeže sám, ne anonymně za oddíl. Šlechtic se ho ptal na oka, na ohniště, na tábořiště, na jamku u kamene, na tubus, a Havel odpovídal jako svědek, který ví, co říká.

A pak přišla otázka, kterou nesl od rána, aniž o ní věděl.

„A ten tábor v lese. Kdo o něm věděl?”

Půl místnosti se dívalo.

„Já,” řekl Havel.

Šlechtic čekal.

„Viděl jsem ho před třemi týdny. Neohlásil jsem to.”

„A kde byl?”

„To jsem neřekl.”

Bylo to celé, co z něj dostali, a bylo to přesně tolik, kolik unesl: přiznal, co zanedbal, a neukázal prstem. Za dvacet let se ta jeho přísaha zúžila na tenhle jediný rozdíl a on ho ten večer uhájil před šlechticem, což ve Skalici nikdo neuhájil před nikým.

Váček s dvěma groši a kusem vosku položil na stůl, když se hlasovalo o tom, jaký ten mrtvý jezdec byl. „*Tohle po něm zbylo. To je celej majetek toho vašeho jezdce.*“ Neměl k tomu člověku žádný vztah a nic tím neriskoval. Byla to prostě jediná hmatatelná odpověď, kterou v té místnosti někdo měl.

A pozdě večer, v tichých dozvucích, zahlédl, jak někdo předává mlynářovic dceři malý sáček a k němu jednu větu.

Nikdo mu nic nevysvětlil.

Poznal předání, jako pozná stopu, a pochopil, že se celý den rozhodovalo i o něm — že tu volbu, kterou od rána nesl bez jediné ozvěny zpátky, mu právě někdo tiše zavřel.

Neptal se čím. Do rána se pak stejně chystal, že si na to místo v lese zajde sám.

XI. PRSTEN A BALADA

(Přibyslava)

Přibyslava tu noc nespala, protože jí do přístavku vrazil krvácející cizinec.

Byl to slušný chlap na to, jak vypadal, a špatná rána na to, jak s ní přišel — bodná, do břicha, od čepele. Vtáhla ho dovnitř a dělala, co se dělat dalo, což nebylo mnoho. V pravé dlani něco křečovitě svíral, a když povolil, vyklouzlo mu to na prkna: masivní stříbrný prsten s rytinou plamene.

Přibyslava se pro něj sehnula dřív, než si stačila rozmyslet proč.

Takový šperk na ruce takového muže znamená jediné, a jsou jen dvě možnosti, jak k němu přišel, a obě končí u soudu stejně. Nechat ho tam ležet vedle mrtvého by ho nezachránilo. Zastrčila ho do kapsy zástěry a v tu chvíli se ve dveřích objevil trubač.

Vlastimil padl na kolena a držel tomu člověku hlavu. Cizinec mu přitiskl na hrud' zapečetěný kožený tubus a odpřisáhl mu, že ho vyrval zlodějům z rukou, že je v něm glejt, ať ho nedají zrádcům, ať ho odnese a schová v rokli u brodu. O prstenu neřekl ani slovo. V agónii na něj zapomněl.

Pak umřel a Vlastimil odešel plnit poslední vůli, a bylo to nejkrásnější, co kdy v životě dostal.

Přibyslava do toho tubusu nahlédla ještě, než ho odnesl. Šňůra pod voskem šla vyvléknout a zase vrátit, jako ostatně u každé amatérské pečeti.

Byl prázdný.

Uklidila krev, spálila zakrvácená plátna, prsten schovala a neřekla nic — a od té chvíle měla v ruce dvě věci, kterými mohla trubači rozbít jeho jedinou skutečnou noc.

Ten den šla celou cestu s ním.

Pokaždé, když zazpíval o jezdcí, sáhla jí ruka bezděčně tam, kde měla prsten. U kostela, na vyhlídce, a pak ještě v krčmě. Nikdo si toho nevšiml, protože bylinkářka pořád něco přebírá v kapsách a v mošně.

Míchala ten den lektvar zamilovaných, protože si ho u ní kramářka objednala předem. Nasbírala jitrocel u cesty a odběhla si z trasy pro diviznu na kamenitý břeh, což byla jediná odbočka, kterou toho dne měla a o kterou musela požádat velitele. Řekla si lovčímu o zub divočáka a on jí ho dal. Felčarovi dala sušený heřmánek a místo levandule, kterou neměla, mátu.

A v mošně jí celý den zůstávala jedna láhev navíc, plná a zapečetěná klášterním voskem, pro převora sázavského kláštera, který si od ní každý měsíc nechává nosit odvar na nespavost. Klimenta pro ni ten den poprvé za rok nikdo neposlal. Ta láhev pak sestře Ludmile jednou nebo dvakrát mimoděk vykoukla, když se Přibyslava v mošně přehrabovala, a to bylo všechno, co s tím udělala — nevytáhla ji, nepodala ji, nedoprovodila ji poznámkou.

Dvě věty o převorovi Ludmile řekla, každou v jinou hodinu a v jiném rozhovoru, a nikdy je nespojila. Kdyby je spojila, byla by to rada. Takhle to byla jenom bylinkářská řeč a sestra si to spojila sama, což bylo mnohem těžší unést a mnohem snazší uhájit.

V krčmě pak přišel most balady a jmenoval ji nahlas, před celým sálem:

Bylinkářka prsten chrání, prokletí či cizí čest?

Trubač nevěděl, co zpívá. Ten verš se mu tam vplížil sám z půlvmu, který si nepamatoval — koutkem oka tehdy zahlédl, jak se u podlahy někdo shýbá.

Až v tichu po baladě, když už si všichni gratulovali a triumf byl venku, přišel k ní přímo a bez sálu.

„Cos to tenkrát v noci zvedala z podlahy?“

Poprvé za celý den ji mlčení něco stálo, protože to byla jediná otázka, kterou se nedalo odbyť bylinami.

Vyndala prsten a položila ho na stůl mezi ně.

„Vlastimile, ten prsten, který cizinec vzal — mám ho. Bylo to ze zloděje, ne z něj. Ty jsi o tom nevěděl.“

Trubač se na to díval dlouho.

Plamen na tom stříbře nesvítil vůbec, byla to jen rytina na kusu kovu z něčí ruky. Prsten ležel na stole a balada už byla venku, zpívaná, doznělá, přijatá a odnesená v deseti hlavách do Ratají a do Hory.

Přišel o hrdinu o čtvrt hodiny později, než ho stačil pustit z ruky.

A Přibyslavě se ulevilo, a to byla ta cena. Někdy si totiž nebyla jistá, jestli ten prsten schovává před šibenicí, nebo pro ni.

XII. KOST A NÁPIS

(NL10 — Bartoloměj, Ludmila a tři děti)

U kostela svatého Matouše přinesla malá nositelka kaplanovi relikviář k požehnání, protože to bylo první sakrální místo na trase a protože se to tak dělá.

Bartoloměj ho požehnal a pak udělal něco, co nemusel: přečetl nahlas oba latinské nápisy a hned je pro celou družinu přeložil.

„Pohledte, co nás chrání. Je tu psáno Lux in tenebris lucet — Světlo svítí v temnotě. A na druhé straně Deus solus iuste iudicat — jen Bůh soudí spravedlivě.“

Zadní stranu ale odbyl. *„Tady vzadu je taky písmo, ale je otřelé. Na to potřebuju světlo a klid.“* To zdržení bylo záměrné a nikdo ho nezpochybnil.

A hned potom se strhl spor.

Uvnitř té krabičky byl úlomek kosti s malým vyrytým křížkem. Žádná cedulka, žádná listina, žádné potvrzení. A tak úplně jako kost to nevypadalo.

Jádrem sporu byli kaplan a jeptiška, protože ona ví, jak se s ostatky zachází a co se o nich smí tvrdit, a on má k té věci vztah. Žákyni přizvali jen na překlad a písaře do toho netahali vůbec, protože tam nebyla žádná listina k posouzení a pečeť a víra jsou dvě různá řemesla.

Nedohodli se. Nedalo se to dohodnout. Dalo se jen věřit, nebo pochybovat.

Ten den šly s výpravou tři děti a každé neslo něco, co dospělým chybělo.

Kronikářka měla skicák a uhel a úkol nakreslit tři věci, které jí přijdou podezřelé nebo důležité. Když se jí kdokoli zeptal, co kreslí, odpověděla, že to se dozví až na konci. Její zápisník byl toho dne třetí kniha v pořadí — první si kupoval purkrabí od písaře, druhou si oddílý před výsledkem samy uzavíraly, a tuhle nemohl koupit ani zabavit nikdo, protože kresba se nedá přeformulovat. Nakreslený člověk u nakresleného kamene je nakreslený člověk u nakresleného kamene.

Nositelka relikviáře rozhodovala, kdo se smí krabičky dotknout pro štěstí. Byla to jediná moc na celé té výpravě, která neměla páku a neměla cenu, a dospěli si o ni museli říct. Velitel, který celý den lhal o opasku, prosil děvčátko o dotek pro štěstí. Nikdo to nijak nezahrál. Stačilo, že se to stalo.

Strážkyně pečeti měla od biřice jeho zapečetěný rozkaz a půjčenou omšelou kartičku s otiskem tří pečeti. *Tyhle tři znám. Co nemá ani jeden, tomu nevěř.* U brodu jí lovčí ukázal tubus a ona na něm hledala neshodu a našla něco lepšího: hladký kroužek vosku, na kterém nebylo vůbec nic. Každá pečeť něco má. Když nemá nic, něco je špatně.

Rozsudek nechala písaři, protože byla ozvěna a ne soudce, a nikdo jí to nemusel vysvětlovat.

Večer u výsledku předala kronikářka zápisník veliteli hned na začátku. Šlechtic z něj vybral jednu kresbu, otočil ji k sálu a zeptal se: „*A co je tohle?*“ Dítě odpovědělo vlastními slovy. Šlechtic to nekomentoval a nikdo se tomu nesmál.

A hned po tom, co dozněl protihlas k baladě, vrátila strážkyně pečeti biřici jeho rozkaz a ukázala prstem na člověka, kterému ten den nejmíň věřila, a řekla proč.

Nebylo to odhalení. Nikdo to nepotvrdil ani nevyvrátil. Byla to demonstrace toho, že to celý den šlo — že v místnosti plné lidí, kteří přesně věděli, co se nesmí říct nahlas, protože každý měl co ztratit, byl jediný člověk, který ztratit neměl co.

Poslední věc toho večera byla ale ještě lepší.

Nositelka relikviáře řekla svůj sen. O světle, které vytrysklo z nápisu a prořizlo tmu v lese, a o vysokých černých stínech, které kolem stály a byly to stíny lidí, co šli s ní, a jeden z nich stál kousek stranou a byl delší než ten, komu patřil. A o tom, jak z druhé strany krabičky sálal chlad, až ji z toho rozbolely prsty, a jak se ve snu zeptala, proč to světlo tak studí, a hlas odpověděl: *protože světlo ukazuje všechno takové, jaké to doopravdy je.*

Pak vzal kaplan krabičku, otočil ji ke svíčke, přečetl zadní stranu a přeložil ji jednou větou.

„Jen Bůh soudí spravedlivě.“

A zmlkl.

V té místnosti se ten večer soudilo skoro nepřetržitě. Šlechtic vedl výslech. Oddíl Cti předkládal pět ran na cti a u každé rozhodoval, jestli byla zasloužená. Oddíl Masky vypočítával pět mlčení a u každého se ptal, jestli mělo zlý následek. Velitel soudil pytláka a soudil biřice. Felčar soudil mrtvého, kterému sám šil ránu.

Relikvie ležela na stole a nikoho z toho neobvinila. Jen celému tomu večeru mlčky odebrala nárok.

Teprve v tom tichu řekla nositelka, komu dnes dotek odepřela. Nikdo za ni nedodal pointu, a proto to fungovalo.

Jestli byla ta relikvie pravá, se nikdo nedozvěděl. Nikdo nenašel kolík, kterým se vysune lůžko. Pravý ostatek ležel celý večer na stole tři prsty pod tím falešným, vypodložený kůží, aby nechrástil, a nikdo se ho nedotkl.

XIII. DVOJÍ KNIHA

(Radovan)

Purkrabí Radovan z Třebešic šel celý den s vědomím, že ho někdo sleduje, a nevěděl kdo.

Věděl jen, že Štěpán ze Sedlce, kterého pan Hanuš před pěti lety propustil pro zpronevěru, se v poslední době v Hoře vyptával na jeho cesty do města. A věděl, co by se stalo, kdyby si někdo spojil ty cesty s kramářkou, o jejíchž průjezdních právech Radovan rozhoduje. Nikdo by neřekl *milenci*. Řekli by *úplatek*, a řekli by to den po krádeži.

Takže hledal Štěpánovy oči. Kdo si dnes co zapisuje. Kdo klade otázky, které mu nepříslušejí. Kdo se ho snaží odchytit o samotě.

Byla to poctivá práce a byla celý den vedle.

Zapisovala si nejvíc žákyně, tak se do ní pustil, jak se to má dělat: veřejně, ostře, s notýskem v ruce a s pár řádkami přečtenými nahlas. Bránila se fakticky, neprozradila nic a byla o půl třídy rychlejší než on. Notýsek jí vrátil — na to měl dost rozumu, protože zabavit člověku celý den je snadné a nechutné a purkrabí se z každého rozkazu zítra zodpovídá pánovi.

Písaře na zápisy tlačit nemohl, protože písař není jeho člověk a poručit mu nesmí. Nabídl mu tedy ochranu výměnou za to, co uvidí pan Hanuš, a celý ten obchod stál na jediné nerovnováze: Radovan chtěl něco, na co neměl právo, od člověka, který se bál někoho jiného. Dostal zápisy. Až doma zjistil, že v nich chybí přesně ty řádky, kvůli kterým je chtěl.

Jeptišce nabídl, že její hlášení ponese sám a zaručí, že dojde bez ztrát. Prohlédla ho na první větě a poděkovala.

Tři pokusy, tři chytré prohry, a všechny mimo cíl.

Mezitím ho ale celý den někdo měřil, a neměřil ho tím, co dělal jako purkrabí. Měřil ho mírou dobrého pána.

U oběda se kuchařce nedopočítal přiděl. Radovan beze slova přistrčil svůj díl a nekomentoval to. Míst na padlém kmeni bylo míň než lidí a on si sedl do trávy a nechal kmen ženám a starším. Když se velitel osopil na písaře kvůli tomu, že si někdo poblíž pořád něco zapisuje, řekl věcně: „*Nech ho psát. Zápis není zločin.*” Na nejdelším pochodovém úseku vzal ženě nůši a kus cesty ji nesl a nikomu k tomu nic neřekl.

Nikdy se u toho nerozhlédl, kdo se dívá. To ho zachránilo.

U kuchelnického brodu mu předali zapečetěný dopis s pečetí, kterou neznal. Odstoupil zády k ostatním a rozlomil ho.

Purkrabí. Každý úřad má svá vrátka a každý pán své účty. V Hoře se o tvých začalo mluvit — zatím se ptají mne. Ve čtvrtek u Talmberka ti povím, co jsem odpověděl. Tvůj věrný.

Byl to byrokraticky přesný bluf od člověka, který ve skutečnosti nevěděl nic, a mířil přesně tam, kam měl. Radovan ho složil, zasunul za pás a vrátil se ke skupině.

Ovládl se dokonale. To byla první polovina jeho vítězství.

Druhou udělal za něj někdo jiný. Ten dopis mu přišel od cizího posla, ale cizí posel ho musel od někoho dostat, a Radovan uměl stopovat řetěz stejně dobře jako lovčí les. Vedlo to k lazebnici.

Chystal si na ni protinabídku, protože přetáhnout informátora je vždycky lepší než ho potrestat. Měl ji připravenou celou cestu zpátky do Ratají.

V krčmě přišla ona sama.

Přišla s profesní záminkou, sedla si k němu a řekla mu úplně všechno — kdo ji najal, co po ní chtěl, co všechno o něm ten den viděla. A pak mu podala jeho vlastní obchod z opačné strany stolu:

„Chceš vědět, kdo se ptá? Nekupuj mlčení. Kup si lazebnici: místo pro lázeň v Talmberku, a já ti povím, kdo platí za tvou hlavu.”

Radovan mlčel dýl, než bylo zdvořilé.

Celý den hledal Štěpánovy oči. Našel je až večer a našel je proto, že přišly samy — a přišly proto, že mu celý den koukaly přes rameno a viděly něco jiného, než co jim bylo slíbeno.

Ještě tentýž večer, když dozněla balada, poslal trubači džbán. Beze slova a bez komentáře. Vlastimil se za to uklonil až k zemi a nikdy se nedozvěděl, že to byla poslední drobnost, kterou toho dne někdo přičítal purkrabímu k dobru.

Audit registrů měl začít až po výpravě.

XIV. ZASTAVENÉ BRNĚNÍ

(Hedvika)

Hedvika slyšela tu noc z kuchyně útržek rozhovoru otevřenými dveřmi archivu. V kamenném hradě nesou hlasy daleko a ona neviděla nikoho.

Slyšela dva muže. Jednoho hlasitého a jistého, druhého tichého a mladého.

„...jako bych tu byl celou noc...” „A byl jsi tady?” „Jednu čárku. Nikdo se na to nikdy nebude ptát.”

Nezařadila si ani jednoho. Teprve ráno, když se rozkřiklo, co se stalo, začala z těch vět skládat, co znamenají — a i pak jí zbývala jen půlka: věděla, že ten první hlas patří veliteli. Kdo byl ten druhý, hledala celý den.

A bylo v tom osobní.

Její syn Joska je mezi rekruty, které velitel cvičí. Nedávno chyboval v drilu a Blažej ho přede všemi ostře pokáral, a od té doby se Joska k matce nehlásí. Touha vidět jeho lež odhalenou tedy nebyla docela občanská.

Ještě k tomu Joska zastavil kus vlastního brnění, aby splatil dluh, a doufal, že to do hodů vykoupí. Jít na panskou službu bez výstroje je hanba a kdyby to velitel zjistil, bylo by po všem.

Hedvika si tedy do rance k trvanlivým věcem přibalila šest grošů a celý den je nesla vedle chleba.

U padlého stromu vydávala z rance a rozhodovala, kdo dostane co. Nejlepší kus někomu, poslední obsluha někomu jinému, a nikomu k tomu nic nevysvětlovala. Šenkýřka to nahlas pojmenovala jako drb, aby to bylo slyšet: *„U Hedviky poznáš, jak si stojíš, podle toho, co dostaneš. Kdo dostane kůrku, ví, kolik uhodilo.”*

Tím se z kuchařčina servírování stal jazyk, kterému rozuměl celý tábor. Večer to bylo potřeba.

Třikrát za den taky nahlas a jakoby nic předhodila útržek z té noci a dívala se, kdo cukne.

„Hlídka v plné síle, co?”

„A byl jsi tady? — taky se občas ptám takhle pošetile.”

„Jednu čárku, a nikdo se na to prý nikdy nebude ptát.”

Veliteli při té druhé na okamžik ztuhla ruka. A mladý písař při každé zmínce o zápisu nebo o směně krátce zavřel oči, což byl jeho vlastní zvyk a ne odpověď, a Hedvika netušila, koho zrovna trefuje.

Hra na kočku a myš se ten den hrála z obou stran a ani jedna z nich nevěděla, jestli je zrovna kočka, nebo myš.

V Kuchelníku odpočítala kramářce šest grošů do dlaně, tak aby to bylo vidět. Kramářka si k tomu ještě řekla o něco navíc, protože je obchodnice, ne dobroditelka, a Hedvika jí to dala, protože matka v takové chvíli smlouvat nezačíná.

Večer v krčmě se to složilo samo a rychleji, než čekala.

Trubač vstal a připil veliteli na noc na hradbách a na den v poli. Velitel odpověděl a odpověděl víc, než musel — o klekání, o rozednění, o opasku, který prý celou noc nesundal. Pak přišla žena z Ratají a položila mu před nos jeho kovaný opasek s prázdnými poutky.

A Hedvika udělala to, na co celý den nacvičovala ruce.

Vzala mísu. Složila na ni ten opasek. Postavila to před něj a řekla rovným hlasem:

„Našlo se to u výčepu, pane. Prý je to vaše.”

Mísa byla jenom záminka, proč k němu smí přijít, aniž ji někdo zastaví. Opasek byl to, co říkala.

Nebylo to obvinění. Kuchařka vrací ztracenou věc a na to má plné právo a plnou popíratelnost, a nikdo ji za to nemohl chytit za slovo. Celý den hledala, komu to svěřit tak, aby pravda vyšla a ona nestála v jejím středu — a nakonec nesvěřila nic nikomu a položila to na stůl před celý sál.

Nepotřebovala odvalu tvrdit. Potřebovala jenom ukázat.

Joska přišel k hodům v celém brnění. K matce se ten večer nehlásil a Hedvika ho na to nikdy neupozornila.

Čtrnáct příběhů z jednoho dne, ze soboty, kdy se šlo z Ratají po Sázavě ke Kuchelníku a zase zpátky.

Ztracený glejt byl nalezen. Výprava ho přinesla zpátky ještě tentýž den a do archivu se vrátil dřív, než v Ratajích dohořely poslední svíčky. A byla to zdaleka nejmenší věc, kterou si ten den někdo nesl domů. Nesli si taky jednu opravenou čárku v hradní knize, jeden popis kamene v nesprávné mošně, jednu lískovou snítku, jeden prsten položený na stůl o čtvrt hodiny pozdě, jedno slovo, které dítě řeklo do ticha, a hodně mlčení, které se nikdy nikam nezapsalo.

Kromě balady. Ta se zapsala do všech krčem odsud až po Kutnou Horu a je v ní všechno špatně.